

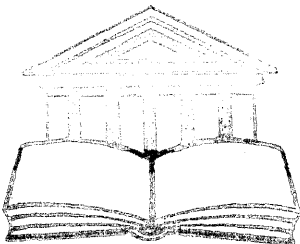
Aareng

1

X AASTARÄIK

1 9 3 6

SISU:

„Varja oma vabadust!“

J. Ruus — Esmene eesti maa-
rahvaülikool.

N. Ruus — Kas seltside liig-
rõhkus või selgusetus tege-
vusülesannetes?

A. S. — Näitejuhi abilised.

A. S. — Hakkame mängima
etteüttelejate.

Seltside töömait.

Kirjanduslik ringvaade.

Kroonika.

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

E. Haridusliidu ajakiri

A R E N G

ilmub tuleval (1936.) aastal
iga kuu 20. päeval
(välja arvatud suvekuud).

ARENG toob oma veergudel juhtkirju, kirjutisi, ülevaateid ja kroonikat kultuuri ja vabaharidustöö mitmekesistelt aladelt.

ARENG on kõigi kultuuri- ja vabaharidustöö-tegelaste omavahe liseks sidemepidajaks ja ustavaks kaastööliseks.

ARENG pühendab oma veergudel erilist tähelepanu enesearendustöö mitmekesistele vormidele ja nende väljaarendamisele.

ARENG on parimaks sõbraks ja nõuandjaks õpiringidele, maateatri tegelasile ja raamatukogudele.

ARENGU kaastööliseks on hulk tuntud teadusmehi, hariduse- ja seltskonnategelasi.

Arengu tellimishind aastas 2 kr., poolaastas 1 kr. (poolaasta viisi tellimine on võimalik 1. I— 30. VI ja 1. VII — 31. XII). Tellida saab igast postiasutusest.

TOIMETUS: J. Rummo (peatoimetaja), A. Sibul, A. Särev ja E. Vender (vastutav toimetaja).

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Uus 2—2, tel. 452-02.

ARENING

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

№ 1. 20. JAANUARIL 1936.

IV (X) AASTAKÄIK

„Varja oma vabadust!“

(Eelseisva rahvahääletuse puhul.)

„Vaata ette, varja kergesti saadud vabadust — ta on magusam kui mesi, aga ka sulavam kui mesi: enne kui sa märkad, sulab ta su keelelt — ja sa imed orjahigi. Tee kõrge aed meie maja ümber, osta enesele rohkem sulaseid, hari maad ja korja jõukust. Ära tee isandatega tegemist, põlga nende segast usku, palu Taevataati . . .“

Vist on igaüks neid sõnu kunagi kuulnud või lugenud, sest vaevalt leidub kirjandusearmastajat eestlast, kes ei oleks olnud vähemalt noorpõlves sügavasti haaratud Ed. Bornhöhe „Tasuja“ kirglikust paatosest ja ei mäletaks neid vana Vahuri vannutavaid õpetussõnu surivoodil oma pojale, Metsa Tambetile.

Kas ei tundu neid sõnu lugedes, et need hoiatussõnad on maksivad terve rahva vabaduse suhtes? Ja kas ei ole need sõnad meie kõrvus hakanud imelikult kumisema alati, kui meie rahva vabadust oli ähvardamas mingi hädaoht?

Elame suure tee ääres, muutlikkude lääne- ja idatuulte tõmblemispiirkonnas. Oleme nii vanas kui kõige uuemas ajaloos õppinud tundma mitmeid selliseid isandaid, kelle eest hoiatas Vahur oma poega, kes on tulnud pakkuma meile oma usku, nõudes selle hinnaks meie vabadust. Kõige uuemal ajal oleme näinud neid otsimas käsilasi meie oma rahva ridadest, et hiljem, kui need oma töö teinud, tulla ja lõigata selle töö vilja.

Hiljutised sündmused meie riigi elus tuletavad meile uuesti meelde Vahuri hoiatussõnu. Ja meie tänapäevased rahvajuhid, kes kogu oma elu kestes on lakamatult võidelnud meie rahva vabaduse ja heaolu eest, on hoiatuse uue sõnastusega pöörnud kogu rahva poole, et saada nõusolek „teha kõrge aed meie maja ümber,“ rajada meie vabadust tagav riiklik korraldus uutele alustele.

Meile, vabaharidustööd harrastavaile, on selge see kaljukindel veene, et meie rahva kultuuriline areng on kaitstud ainult siis, kui on kaitstud meie vabadus ja riiklik iseseisvus. Sellest veendest saab olla ainult üks järeldus: teha kõik, mis meie võimuses, selle vabaduse kaitseks ja aidata kaasa igale üritusele, mille tõeline eesmärk on meie riikliku iseseisvuse ja julgeoleku kaitsmine.

Eelseisev rahvahääletus on üks samm selle eesmärgi poole. Olgu see samm astunud õigesti ja kindlalt. Hoiatus „varja oma vabadust!“ kõrvaldagu kõik tõkked meie riikliku elu uuenduse teelt.

Esimene eesti maarahvaülikool.

J. Ruus.

Käesoleva aasta veebruarikuul pühitseb Virumaa Rahvaülikool oma 10-aastase tegevuse juubelit. Olgu sel puhul mõni sõna tema tegevusest. Rahvaülikooli asutamise mõte tärkas Virumaal umbes tosina aasta eest. Mõtte algataja oli tookordne, nüüd juba Manalasse varisenud, Virumaa riigimaade ülem A. Thomson, kes noores eas oli õppinud Põhja-Savo rahvaülikoolis Soomes, seega isiklike kogemuste kaudu tuttav rahvaülikooli suure tähtsusega küpseealise noorsoo kasvatuses. A. Thomsoni algatusel kutsuti ellu Virumaa Rahvaülikooli Selts, kelle poolt asutatud rahvaülikool algas tegevus 1. novembril 1925 endises Kunda härrastemajas, kus see töötab käesolevalgi ajal.

Rahvaülikool töötab samadel põhimõtetel kui teisedki põhjamaade rahvaülikoolid: ka tema ülesanne on pakuda noorsoole kõigekülgset *eluharidust*.

On ju arusaadav, et iga mõtleval, edasipüüeval noor end näha soovib täisväärtusliku isikuna. Selleks on vaja laiendada silmaringi, ülevaadet omandada vähemalt oma rahva kultuurilisest arengust, tunda põhjalikumalt emakeelt ja osata korralikult väljendada mõtteid, on vaja saada juhiseid seltskondlikuks käitlemiseks, et osata esineda kõikjal korraliku inimesena.

Teiseks soovivad maanoored, ja eestkätt just neile Virumaa Rahvaülikool ongi asutatud, põhjalikumalt tutvuda põllu- ja kodumajanduse teaduslike alustega, et pärast sel alal tööd korraldada teadlikult ja otstarbekalt.

Noortes peitub ka tung laiema kultuurilise tegevuse järele, nad soovivad osa võtta kohapealsest seltskondlikust tegevusest. Selleks on jälle teadmisi, oskusi ja vilumust vaja.

Nende nõuete rahuldamisel püüabki

Virumaa Rahvaülikool olla noortele abiks. Sellekohaselt on koostatud Rahvaülikooli õppekava, kus leiduvad õige mitmesugused õppeained. Esikohal seisavad üldhariduslikest ainetest eesti ajalugu, kirjandus j. t., eriainetest põllu- ja kodumajandus, aiatöö ühes mesindusega, nais- ja meeskäsitöö, larvepidamine, tehniline joonestamine jne. Kogusummas käsitletakse Virumaa Rahvaülikoolis ligi paarkümend õppeainet.

Võib tekkida kahtlus, kas säärane ainete hulk ei killusta liiaks õpilase tähelepanu. See kahtlus on siiski ülearune. Kuigi õppeainete arv on suur, siis õppematerjali hulk, mis valitakse käsitlemiseks igast aimest, ulatab ainult selle määrani, mis hädavajalik enesearengunõuete rahuldamiseks, kõik mitteoluline jääb kõrvale. Ei või tähelepanu killunemisest olla juttu juba sel põhjusel, et kogu õppematerjal on korraldatud ainsast seisukohast: valmistada maanoort tegelikule elule.

Rahvaülikooli õppeaeg on lühike, kõigest kuus kuud (1. novembrist — 1. maini). Et siiski midagi selle ajaga ära õppida, on tööpäev võrdlemisi pikk, see kestab hommiku kella ½8-st kuni õhtu kella 7-ni, kogusummas 8—9 töötundi päevas. Jälle võib tekkida küsimus, kas säärane pikk tööpäev õpilasi ei väsita, et nad viimaks tuimaks ja tülpinuks muutuvad. Kuid jällegi võib vastata, et tegelikult seda ei sünni.

Töö on huvitav, teoreetilised tunnid vahelduvad praktilistega, parajatele kohtadele on asetatud lühikesed puhkeajad — see hoiab ära tülpimuse ja liigväsimuse.

Eriti pakub käsitöö head vaheldust teoreetiliste tundide vahel, ja käsitööd tehakse Rahvaülikoolis õige palju (naisõpilastel kangakudumine, õmblemine, tikandus, meesõpilastel puutöö), mõned

kasutavad selleks kogu oma vaba aja. Üldse on õppekava selles mõttes painduv, et kõik õpilased ei tarvitse kõiki aineid õppida.

Sunduslike kude õppeainete kõrval on terve rida valitavaid. See annab võimaluse üksikutele õpilastele ainete õppimisest loobuda, mis neid ei huvita, selle asemel aga teisi, mis neile suurema tähtsusega, põhjalikumalt õppida.

Peale tavaliste tundide ja loengute peetakse kaks korda nädalas n.n. keskustelu-tunde, kus esinevad õpilased enda poolt valmistatud lühikeste referaatidega. Ettekandele järgnevad läbiarvanded, millest võtavad osa õpilased kui ka õpetajad. Neid omavahelisi koosolekuid juhatavad õpilased järgimööda, samuti ka protokollivad.

Ka õpiringide-töö on rahvaülikoolis elav: töötavad harilikult viis õpiringi korruga, neis käsitletakse väga mitmesuguseid aineid, nagu: enesekasvatus, kõneoskus, kodune kasvatus, põllumajandus, kodune käsitöö jne.

Tähtsal kohal seisab kirjanduse kasutamine. Rahvaülikoolil on kaunis suur raamatukogu, mille kasutamine õpilaste poolt on võrdlemisi elav. Üksikute ainete käsitlelusest tutvustatakse õpilasi ka vastava kirjandusega, mida neil tuleks lugeda teadmiste süvendamiseks kas koolis või pärast kooli, antakse ka ühtlasi juhiseid kirjanduse kasutamise kohta, materjali muretsemise kohta teatavate küsimuste läbitöötamisel jne.

Rahvaülikooli õpilased elavad kooliruumides üksikutes tubades viie-kuuekesi koos. Peale selle on neil kasutada ühine saal, lugemis- ja söögituba. Toitu valmistavad naisõpilased majapidamise õpetaja juhtimisel. Ühisköögist võtavad osa ka õpetajad. Ülespidamise kuludeks ühes korteri, kütte ja valgustusega on viimastel aastatel kulunud 12 krooni kuus õpilase kohta.

Ühiselu on eriti tähtis kasvatuslik tegur. Siin puutub õpetaja (Rahvaüli-

koolil on viis alalist õpetajat) alati kokku õpilasega, võib talle igal ajal nõu anda õpingutes, seltskondlikus käitumises j.m.

Õpetaja ja õpilane tutvuvad sel viisil teineteisega põhjalikumalt, nende vahel tekib usaldus, mis on ju õieti kasvatustöö eeltingimuseks.

Rahvaülikooli tulevad noored üle kogu Eesti. Siin koos elades on võimalus neil kõigil üksteisega lähemalt tuttavaks saada ja teatava määranu teineteise kaudu ka meie kodumaa erikohtade kombeid, viise, keelt lähemalt tundma õppida, siin luuakse tihti kaugemate maakohtade esindajate vahel kestvad sõprussidemed, mis püsivad ka pärast kooli, külastatakse teineteist vastamisi ja süvendatakse niiviisi koolis alanud kodumaatundmist.

Säärane kooselu, tööviis, alati midagi huvitavat pakkuv, loob õpilases rõõmsa meeleolu ja töötahte, mis sunnib teda raskustele mitte alistuma, vaid neid võitma. Tal tõuseb soov säärast elu jätkata ka kodus, kus isatalu ja kohapealne seltskondlik töö pakuvad selleks küllalt võimalusi. Ja taludesse nad rõhuvas enamuses lähivad, sest on ju 85% neist põlluharijate lapsed, samuti rakenduvad ligi 90% seltskondlikule tegevusele, neist 40% juhtivatel kohtadel. Sellest nähtub muuseas, et rahvaülikoolil küllaltki tähtsust on meie seltsielu arengus. Vanuse poolest on rahvaülikooli õpilaste vahel õige suuri lahkuminekuid, see kõigub 16-st aastast 36 aastani. Kuid suurema enamuse vanus püsib 18—25 a. vahel (umbes 65% kogu õpil.). See on ka õieti kõige viljakam aeg rahvaülikoolis õppimiseks.

1935. aastani, s. t. 10 aasta jooksul on Virumaa rahvaülikoolis käinud kokku 462 õpilast, keskmiselt aasta kohta 46, neist 155 mees- ja 307 naisõpilast. Viimastel aastatel on meesõpilaste arv võrdlemisi tõusnud (näiteks õpib 1935/36. a. rahvaülikoolis 23 mees- ja 33 naisõpilast). Umbes pool rahvaüli-

kooli vilistlastest on ühinenud vilistlas-koguks, mille kaudu on loodud alaline side kooli ja endiste õpilaste vahel. Vilistlaskogu korraldab igal aastal Rahvaülikoolis kaks kokkutulemist, kus käsitletakse mitmesuguseid käesoleva aja kultuuri- kui ka vilistlaskogu ellu puutuvaid küsimusi, ja annab välja kaks korda aastas omavahelist büllätääni, nimega „Rahvaülikooli Teated“.

Kümme aastat on Virumaa Rahvaülikool töötanud kodumaa vabaharidustööväljal, esimestel aastatel üksiku teerajajana, viimastel koos teise kaaslasega — Ravila Rahvaülikooliga. On

mõndagi tehtud, on võidetud noorte ja paljude vanadegi poolehoid, kuid, tarvitades Kalevipoja sõnu, võib öelda, et „pool veel seisab metsapeidus“, on teha veel palju, sest suur enamus meie rahvast, nende hulgas isegi palju meie hariduselu juhte, ei tea veel midagi sellest, milline suur jõud peitub rahvaülikoolis meie rahva laialiste hulkade rahvusliku teadvuse ja kultuurilise taseme tõstmises. Tõsta rahvaülikoolide arv vähemalt kümnele ja nende õpilaste arv viiesajale — see olgu rahvaülikooli liikumise ülesanne järgneval aastakümnel.

Kas seltside liigrohkus või selgusetus tegevus-ülesannetes?

Neeme Ruus.

Seltsitegelaste ringkondades on juba kauemat aega kurdetud seltside liigrohkuse üle, mille tõttu iga üksiku seltsi tegevusväli on vähenenud ja kohati rahval kadunud huvi seltside tegevuse vastu. Nüüd on „*Uus Eestis*“ nr. 6 — 7. jaan. k. a. H. Treial võtnud vaatluse alla meie seltskondliku tegevuse maal, nõudes seltskondliku tegevuse tervendamist. Juhtkirjanik väidab, et maa seltskondlik elu kiratseb ja ei saa jalgu alla, kuna meil on ellu kutsutud liialduseni palju mitmesuguseid organisatsioone, millest tingituna tegevus kannatab killunemise ja ebaterve võistluse all. „Igas... vallas... on vähemalt*) 20 mitmesugust organisatsiooni,... kuid häid... juhte on üpris vähe,... vaevalt 5—6 isikut (vallas). Juhtida on aga 4—5 organisatsiooni tööd... Tulemuseks on peatne tülpimus.“

Edasi leiab H. Treial, et ka seltside liikmeskond kõigis seltsides on peagu sama. „Kuid kui kõikide seltside liikmeskonna moodustab üks ja sama väik-

sem ringkond, kas siis maksab sellist suurt seltside arvu pidada?“

Omavaheliste hõõrumiste tekkimise põhjust näeb H. Treial selles, et iga selts püüab korraldada pidusid tingimata pühade ajal. „Ühele pühapäevale langeb mitu ettevõtet. Üks jääb, teised peavad taganema. Taganema löödud on haavunud.“

Sellisele diagnoosile järgneb prognoos: „... seltskondliku elu tervendamiseks peavad uued mõtted... puhuma hakkama. Kõigepealt — viimasel ajal tegevust mitteavaldanud seltsid likvideerimisele. Teiseks: paralleelsed organisatsioonid likvideerimisele või teistega... ühendamisele... Asja algatajana asugu paralleelsete organisatsioonide juhid ise etteotsa. Kuid ka keskorganisatsioonid... peaksid tõuget andma paralleelsete organisatsioonide ühendamiseks.“

Seltside ühendamise tegelikku teostamist soovitab H. Treial jätta *valla-vanemate* ülesandeks:

„Eesti nime ja lipu propaganda, raamatuaasta, vabaduspüha, emadepäeva ja võidupüha väärrika pühitsemise läbi-

*) Kas siiski mitte keskmiselt? N. R.

viimisel... olid... vahetalitajateks... vallavanemad. Ja kõik pidid tunnustama: vallavanem on temale usaldatud seltskondliku ülesande hästi täitnud... Kas ei võiks vallavanem seda... alustatud tööd jätkata?... Vallavanem... kutsub aegajalt... organisatsioonide juhte ühisele nõupidamisele... Tegevuse alal parallelismist hoidumiseks esitavad kõik organisatsioonid... oma töökavad, et võidakse kokku leppida ühissettevõtete korraldamiseks... Selline seltskondliku tegevuse juhtimise ümberkorraldamine aitaks kindlasti kaasa ebaterve vaimu kõrvaldamiseks organisatsioonide elust.“

Surnud seltsid.

Tegevust mitteavaldavate seltside sulgemist tuleb kõigiti pooldada. Tegelikult ei takista selts, kes näit. 5—6 aastat pole näidanud enam ühtki elumärki, küll teiste seltside tegevust, aga ametasutuste nimekirjades figureerib ta ometi ja asjatu „kirjavahetus“ surnud seltsiga toob asjata tüli nii keskasutustele kui ka postiametkonnale. Otse lohakuseks tuleb pidada nähet, et lastakse aastaid tegevuseta olla seltsil, kellel on varandusi. Nii näit. omab R. Hariduselts Harjumaal raadioaparaadi, kuid seltsi juhatus pole aastate kestel isegi mitte juhatusese koosolekuid pidanud. J. Rahvaraamatukoguseltsil Järvamaal on olemas raamatukogu, selts ise aga hingab varjusurmas, raamatukogust ei tea isegi endised juhatuseliikmed enam midagi. ÜENÜ J—kandi osakonnal on olemas keelpille; selts ei tegutse aastaid, pillid on külades laiali. Kahtlemata leidub igas maakonnas sääraseid seltsi. Nende likvideerimise üle ei pahandaks keegi.

Surnud seltside likvideerimise puhul ei tuleks aga mingil juhul hakata süüdistama ainult kohalikke maa seltskonnategelasi, seltsi omaaegseid juhte, seltsi surmas. Meie seltsidevõrgu liiges tihenemises on suured teened ka mõnelgi keskasutusel ja mõningatel ametlikult autoriteetsetel haridustege-

lastel, kes mitmekülgse propaganda ja mõjutuste kaudu on kaasa aidanud seltside tekkimiseks ka seal, kus veel puudusid kohased juhid ja puudusid kohaliku rahva huvi seltsi tegevuse vastu. Nii näit. on asutatud juba kümme aastat tagasi suur hulk õpiringühinguid keskasutuste ja linnadest kohale sõitnud instruktorite õhutusel. Õpiringühingude tööviisid olid siis veel võõrad, kohapeal ei leidunud juhte ja — koos instruktoriga lahkimisega suri ka õpiringühing. Teisel on koolinõunik tungivalt ja järjekindlalt soovitanud, et igas kooliringkonnas leiduks hariduselts. Ja — koolinõunikule meeldimiseks ongi ellu kutsutud suur hulk seltsi ühes Põhja-Eesti maakonnas. Nüüd tuleb enamuse neist sulgeda tegevusetuse pärast!

Kordan veel — seltside likvideerimise korral jätkem süüdistamata kohalikud tegelased, kuid edaspidi ärgem asutagem seltsi sinna, kus neid on juba olemas, või kus pole kohaseid tegelasi, kes suudavad seltsielu hästi juhtida.

Paralleel-organisatsioonid.

Kui „Uus Eesti“ juhtkirjanik pooldab seniste seltside allesjätmist ja ainult nende tegevuse kooskõlastamist, siis mõningates teistes ringkondades on kõneldud sellest, et kõik ühes vallas töötavad samasihilised organisatsioonid tuleksid liita üheks võimsaks seltsiks. Kuigi näib, et vabahariduslikku tegevust saaks korraldada palju ratsionaalsemalt siis, kui vallas oleks vaid üks hariduslik selts, ei näi siiski praktiliselt, arvestades meie tegelikke olusid, ühe seltsi süsteem igati kohasena. On juhuseid (näit. Koonga vallas, Pärnumaal), kus asutati seltside liit ühissettevõtete teostamiseks ja ka üksikseltside asendamiseks. Hiljem aga selgus, et liit ei avaldanud ometi tegevust igas valla nurgas, vaid valla keskuses 10—14 km. eemal asuvates kohtades jäid tegevuse arendajateks kohalikud seltsid. Suur osa sääraseid seltside liite

surid välja (Velisel, Keinas, j. m.), teised aga kujunesid uueks seltsiks olemasolevate kõrval (Koongas).

Valdades, kus üksikute külade kaugus ületab 5 km., jääks seltside ühendamise korral uus, liit-selts, ikkagi ainult valla keskuse huvide rahuldajaks. Kaugemates külates peaksid töötama seltsi osakonnad oma juhatusega eesotsas. Tegevus jääks aga endiseks. Parem siis juba lastagu olemasolevatel seltsidel rahus edasi töötada.

Leidub valdu (näit. Tori Pärnumaal, Kõnnu Harjumaal, Esna Järva- ja j. t.) kus on olemas 4—6 hariduslikku seltsi (haridus- või raamatukoguseltsi). Ometi ei saa keegi väita, et nendes valdades seltskondlik elu kiratseks või et seal esineks intriige. Iga selts töötab rahulikult oma küla piirkonnas, peab ülal raamatukogu oma külas, edendab laulu ja muusikat, arendab õpiringitööd. Kuna igas külas on selts, pole Pärispera rahval tarvis käia 9 km. eemal Loksa koolimajas raamatuid laenamas, Vodja noortel 8 km. kaugusel Esna õpingis ega Mustajõe elanikel 8 km. taga Toris lauluharjutustel. Kultuurivarade kättesaadavaks tegemine ja oma küla haridustöö juhtimise korraldamine suurendab kodaniku vaimseid huve, innustab teda, aktiveerib teda vaimliselt ja arendab tema mõtetegevust. Oma kodukoha haridus- ja seltskondlikutöö sõltuvaks muutmise tsentralistlikult juhitavast keskusest tekitab loidust, tülpimust ja matab oma algatust.

Suuremate aktsioonide puhul leiavad seltsid alati ühise keele ja ühistöö alused. „Uus Eesti“ juhtkirjaniku poolt soovitatud seltside esindajate nõupidamised igas vallas ei oleks ülearused. Ka tuleb tööle kasuks ühes külas töötavate samasihiliste seltside ühinemine.

Selgusetus tegevusülesannetes.

Suuremaks paheks kui seltside liigrohkust tuleb pidada seika, et seltsid ei püsi oma otseste ülesannete piirides.

Kõik tahavad tingimata näiteks pidusid korraldada. Peod ju enam ei annagi kuigi suurt tulu. Kuid leidub suur hulk *tegelasi*, kes just tegutsemise enese pärast tingimata tahavad korraldada, askeldada, rahmeldada. Pidude korraldamise tehnikat tunneb iga tegelane, kõikjal korraldatakse pidusid ja sellega saadakse ka kõige kergemini hakkama. Organisatsiooni otsesed ülesanded jäetakse kõrvale või ei osata neist kuidagi haarata kinni, et aga siiski näidata „agarat tegevust“, korraldatakse teeõhtuid, tantsuõhtuid, omavahelisi koosviibimisi, pidusid, j. m. Väga palju asjata tülisid, arusaamatusi ja intriige jääks olematuks, kui erialalised organisatsioonid piirduksid oma otseste ülesannetega: tuletõrje — oma liikmete ettevalmistamisega tuletõrje tegevusele; kaitseliit ja naiskodukaitse — riigikaitse küsimuste selgitamisega mitte üksi pidude ja teeõhtute, vaid ka loengute, valguspildiõhtute, j. m. kaudu; koolide õpilasringid — oma seesmise tegevusega; hariduslikud seltsid — mitte üksi pidudega, vaid ka õpireisidega, õpingulise tegevusega, jne. Jäägu igauks oma ülesannete juurde, kuid tehku oma töö hästi, ja suhtugu heatahtlikult ja kaasaaitavalt ka teiste tegevusele.

Tegevusülesandeist kõrvalekaldumise põhjuseid.

Lõpuks olgu öeldud sõnakene ka seltside otsestest tegevusülesannetest kõrvalekaldumise kaitseks ja vabanduseks.

Liigne pidude korraldamine, mis ju tekitabki tülpimust ja tihti ka arusaamatusi seltside vahel, on tingitud suurel määral seltside majandusliku olukorra kehvusest. Sageli esineb juhuseid, kus seltsid on teinud liigseid, ettekalkuleerimatuid, ülejõukäivaid kulutusi, näit. on ehitatud liiga suur rahvamaja, muretsetud komplekt puhkpille, ostetud klaver või raadioaparaat, v. m. s. Kulutuste tegemisel on talitatud liiga lühi-

nägeliselt ega ole arvestatud reaalseid võimalusi. Hiljem ei leita mingeid väljavaateid võlgade tasumiseks peale — pidude ja teelaudade korraldamise. Pidasid korraldatakse suurema sissetuleku saamiseks liiga sagedasti, pidude tase langeb, publik tüdineb ja tulemuseks on — peod ei anna hiljem üldse enam ülejääke! Muidugi ei saa sel puhul olla juttugi kulutuste tegemisest seltsi otseste ülesannete täitmiseks — hariduslikuks tegevuseks loengute, kursuste j. m. kaudu.

Teised seltsid, kes pole koormatud võlgadega, ja soovivad tõesti töötada rahvahariduse taseme tõstmiseks, peavad raamatukogu täiendamise, välislektorite kohale kutsumise j. m. s. kulude katteks raha hankima ikkagi ainult pidude kaudu. Raamatukogud ju küll saavad toetusi omavalitsusilt ja Hasominiilt, aga kaugeltki mitte piisavalt; loengute ja üldhariduslike kursuste korraldamiseks ei tule aga toetusi mitte kustki.

Juba 1907. aastal seab G. E. Luiga eeskujuks Soomet ja teisi põhjamaid, *) kus riigi toetuste abil korraldatavat ka kõikjal provintsilinnades ja maal mitmesuguseid teaduslikke, rahva silmaringi laiendavaid loenguid. Igatsevalt küsib tollaegne Eestimaa Rahvahariduseltsi tegelane: „Millal jõuame meie niikaugemale?“

Praegu, 30 aastat hiljem, pole me aga ses suhtes veel sammugi edasi jõudnud. Kui põhjamaade haridustegelased Eestit külastades päri vaid andmeid selle kohta, millises ulatuses meil korraldatakse üldhariduslike loenguid ja kui suurel määral seda tegevust toetavad riik ja omavalitsused, siis saame

*) Vt. „Eestimaa Rahvahariduse seltsi 1906/7. aasta aruanne“ lk. 99—101.

kõnelda küll põllu- ja kodumajanduslikest loenguist ja kursusist, kuid teiste alade — ajaloo, ühiskondlikkude küsimuste, kasvatusküsimuste, majandusteaduse j. t. käsitlemisest maal loengute näol peame taktiliselt vaikima või muud juttu tegema, sest selleks otsarbeks on riigi ja omavalitsuste summased ulatunud üllatavalt vähe. Autoriteetsed asutused on viimaseil aastail väga tihti rõhutanud rahva kultuuri- ja rahvaharidustöö korraldamise ja edendamise vajadust. See töö ei seisne ainult kultuuritegelaste (kunstnike, kirjanike, näitlejate j. t.) olukorra kindlustamises ega ka ainult praktiliste alade viljelemises, vaid tähtsal kohal asub rahvahariduse edendamisel ka täiskasvanud kodanike teadmiste rikastamine ja mõtte elastsuse arendamine mitmesuguste arendavate loengute, kursuste, populaarteadusliku kirjanduse, j. m. s. kaudu.

Maa seltsitegelased, vabaharidustöö juhid, ootavad piki silmi, millal neil oleks võimalik kasutada ühiskonna, riigi ja omavalitsuste majanduslikku abi tõelise rahvaharidustöö korraldamisel. Kui võimalduks küllaldatakse määralt suurendada kohalikke raamatukogusid ja saada hõlpsasti lektoreid ka nendesse kohtadesse, kus kohalikel seltsel ei leidu summased haridusliku tegevusega seotud kulude tasumiseks, siis kaoks ka tarve asjatult jõudu kulutada tühiste pidude korraldamisele.

*

Seltside sulgemine üksi ei mõjuks kuigi tervendavalt meie vabaharidustööle, küll aga hakkaksid puhuma värskemad tuuled siis, kui erisihetidega organisatsioonid piirduksid oma otseste ülesannetega ja kui valitsusasutused ulataksid oma abistavat kätt ka vabaharidustöö alade finantseerimiseks.

Näitejuhi abilised.

On tavaliseks nähteks meie maalavadel, et näitejuht peab tegema siin kõik. Tema ei pea ainult valima näidendit, tegema lavastuse ettevalmistuslikku tööd ja juhatama proove. Tema peab etenduseks muretsema ka kõik rekvisiidid, hankima lavale mööbli, seadma dekoratsiooni, korraldama valgustust, hoolitsema kõla- ja valgusefektide eest, passima näitlejale kostüüme, seadma neile parukaid ja tegema grimmi.

Sarnane olukord aga ei ole kuidagi normaalne. See koormab näitejuhti asjatult kõrvaliste ülesannetega ja ei võimalda temal korralikult hoolitseda oma ala eest.

Näitejuht on etenduse üldjuht. Tema korralduste ja juhtnõuude järel sünnib proovidel ja etendustel kõik. Kuid näitejuht peab oskama omale valida rea abilisi ja nimelt: 1) inspitsiendi, 2) lavakorraldaja, 3) garderoobihoidja ja 4) parukaseadja-jumestaja. Need inimesed on kõik korraliku etenduse andmise juures hädavajalised ja ükski selts või teatring ei tohiks ühtegi neist jätta ametisse kutsumata.

Inspitsient on näitejuhi abi ja parem käsi nii harjutustel kui ka etendustel. Tema ülesandeks on proovideks ja etendusteks näidendis tarvisminevate asjade muretsemine. Ta hoolitseb selle eest, et kõik kõla- ja valgusefektid

etendusel sünniksid õigel ajal ja õigel kohal. Ta valvab korra järele ja peab teatringi tegevusraamatut.

Lavakorraldaja (dekoraator või lavameister) valvab lava dekoratiivse korra järele. Hoolitseb lava sisustuse ja valgustuse eest. See äärmine korratust ja lohakas ümberkäimine dekoratsioonidega, mis mõnes meie maa seltsimajas praegu aset leiab, kaoks, kui seltsil on ametis kindel lavakorraldaja. (Vaata: V. Haas: Näitelava dekoratsioonist ja lavapildist, „Areg“ 7/8, 1935.)

Garderoobihoidja hoolitseb organisatsiooni oma ja ka väljastpoolt laenatud kostüümide eest. Niidi ja nõelaga on ta alati näitlejale hädavajalik abimees.

Parukaseadja-jumestaja hoolitseb parukate eest ja aitab näitlejaid grimmi tegemisel.

Muidugi ei ole ju igalpool maal valida kõigi nende alade peale juba kogenud „spetse“. Aga aitab sellestki, kui leidub asjast huvitatuid, kes vastava ala oma hooleks võtavad. Nad viluvad omis ülesandis ja nende kaastöö vili on peagi märgatav.

Lõpuks olgu märgitud, et näitejuhi abi, lavakorraldaja, garderoobihoidja ja parukaseadja-jumestaja täpsemad ülesanded on märgitud „Teatringi kodukorras“, mida võib tellida E. Haridusliidult. A. S.

Hakkame mängima etteitlejata.

Kui kõneleme oma maateatri, resp. väikelavade, kultuurilisest tasemest, siis ikka kipume kurtma maalavadele sobiva ja väärtusliku repertuaari puudusest. Hoopis harvem kõneleme näidendite korralikust äraõppimisest ja etenduse heast ettevalmistusest. Ometi on viimane olulisem esimest. Kui südamest meie ka ei sooviks, et maalavad esitaks vaid väärtuslikke teoseid ja loobuks tühiseist sisutuist asjakestest, ei saa meie ometi unustada tösi-

asja, et heal ettekandel on ka kehvem näidend hoopis nauditavam, kui kehva ettekande juures hea näidend.

Millega siis mõeldame, kas etendus on hästi ettevalmistatud, või ta on järjekorraline „hüdaabitöö“? Võib tarvitada väga mitmesuguseid vaagimisviise. Valime siin ühe primitiivsema, kuid olulisema. Asetame küsimuse: Kas lavastus on hästi ettevalmistatud ja kas asjaarmastaja näitleja võib laval pakkuda oma

parimat, kui ta mängib etteütteleja järele? Vastus saab olla ainult: ei!

Kes meie kutselise teatri tööd tunneb, see teab, et siin ei tarvitata etendusel enam etteüttelejat. Etteütteleja ütleb näitlejaile ette vaid esimestel proovidel. Viimastel proovidel aga vaikib ta täiesti ja kontrollib vaid, kas näitlejad oma teksti täpselt räägivad. Etenduse ajal ei istu etteütteleja enam kasti, nagu vanasti. (Etteütteleja kast on nüüd lavalalt täiesti kõrvaldatud.) Ta istub lava taga arlekiini (esimene, prostseeniumi ehk eeslava tagune soffit või tervet lavapilti ka külgedelt raamiv mantel) või esimese külgekardina (või kulissi) varjus, jälgib teksti ja on näitlejale abiks, kui see juhtumisi teksti järje peaks kaotama. See on mäng ilma etteüttelejata. Kuid mõned teatrid mängivad meil ka juba nii, et neil üldse enam etenduse ajal etteüttelejat laval ei ole.

Meie maalavadel tuleb etteüttelejata mängu veel vähe ette. Rääkimata neist „julgeist“ näitetruppidest, kes näidendeid vaid 2—3 prooviga lavale toovad, mängib enamik meie paremaid maanäiteseltskondi veel etteütteleja järele. Valitseb üldiselt see vale vaade, nagu oleks ilma etteüttelejata mängida nii hirmus raske ja ikka kindlam on kui etteütteleja sõnad „suhu seab“. Tegelikult on aga ilma etteüttelejata

mängida hoopis kergem ja selliselt esinema harjunud näitlejat võib etteütteleja etenduse ajal vaid eksitada. Kord etteüttelejata mängima hakanud näitleja ei oskagi pärast enam esineda etteütteleja abil. Ta ei või sallida, et teda etendusel häirib ja kihutab taga alaline etteütteleja sosin. *Mäng etteüttelejata on alati kindlam, meeoleurikkam ja kunstiküpssem, kui mäng etteütteleja järele. Mängides etteütteleja järele ei saa ükski näitleja anda oma parimat.*

Aga on siiski hirmus raske hakata mängima ilma etteüttelejata — arvavad ehk mõned. Sugugi mitte. Mäng etteüttelejata ei tarvita isegi rohkem proove, kui näitlejad algusest peale sellega arvestavad. Ümberpöörduvalt, näitlejad on sunnitud siis omi osi korralikumalt ära õppima ja alati ettevalmistatult proovile ilmuma. Töö edeneb palju kiiremini. Etendused etteüttelejata saavad aga alati tekstitäpsemad, kui etendused etteüttelejaga.

Seepärast, maateatri juhid ja tegelased: Hakkame mängima ilma etteüttelejata! See on esimene ja algelisem nõue, et anda korralikult ettevalmistatud lavastusi ja võimaldada näitlejail pakkuda oma parimat. Saagu ka maalavadel kõige suuremaks häbiasjaks — „veerida“ oma etteütteleja najal ja *tõsiseks auasjaks — mängida ilma etteüttelejata!*

A. S.

Seltside töömailt

Randlased seltskonnategelastena.

Vabaharidustöö Kõnnu vallas (Harjumaal).

Kõnnu vald on igati kuulus vald. Aastaid tagasi oli ta tuntud tragidate salapiiritusevedajate vallana (Loksa ja Viinistu asuvad Kõnnu vallas) ja omandas sellisena ülemaailse kuulsuse. Möödunud aastal aga tunnustati vald maksuõuetuks, määrati talle sundkorras vallavalitsus ja võeti vald siseministeriumi hooldamisele.

Selles kuulsas vallas on üle 4.000 elaniku. Suurem osa neist on randlased-kalurid, kuid

suur hulk elanikke on ka põllupidajad, kes kalastamisega peagu üldse tegemist ei tee. Selles suures vallas on tervelt 4 hariduslikku seltsi, 5 avalikku raamatukogu ja 4 rahvamaja.

Vaatleme Kõnnu valla seltside tegevust üksikute külade kaupa, siirdudes piki randa läänest itta.

Koigaküla ja Suru kohta puuduvad nende ridade kirjutajal lähemad andmed, on vaid

teada, et mõlemis töötab haridusselts, Kolgakülas on olemas ka rahvamaja ja raamatukogu.

Loksa nimi on ülemaaliselt tuttav. Ta on ju meie kaunimaid ranna suvituskohti vaikselt rahu armastajaile. Siin asub ka sadam ja telliskivitehas.

Need kolm tegurit — suvituskoht, sadam ja tehas — on aga muutnud Loksa tavaliseks väikekodanlikuks alevikuks ja aidanud nõrgendada siinset edasiviivat vabaharidustööd. Alevikus on rohkesti ametnikke, kaubanduse alal töötavaid isikuid ja käsitöölisi. Kalurid on ühtlasi ka väiketalude omanikud, omades 10—14 ha maad, kuid töötavad ka kohalikus tehases, kui seal on tööd. Laevaihendus Soomega ja salapiiritusevedu, mis nüüd küll juba vaibumas, on Loksasse toonud tublisti sadamate pahesid. Selle kõige tulemusena on jõutud olukorrani, et keskkiht on tõmbunud enesesse, on huvitatud ajakirjandusest, raadiost ja perekondlikest koosviibimisist; kalurid on tööga ülekoormatud ja viletsate sissetulekute tõttu kaotanud huvi avalikkude ettekannete vastu; noorsugu on aga kõige vastuvõtlikum mere ja sadama „rõõmudele“. Nagu paljudes teistes alevites ja alevikkudes, nii puudub ka Loksas vajaline üksmeel kõigi tegelaste vahel.

Loksa haridusselts, mille esimeheks koolijuhataja hr. A. Mikiver, püüab kõigiti elustada siinset vabaharidustööd. Selts on asutatud 1922. aastal. *) Algaastail on selts korraldanud väga sagedasti avalikke populaar-teaduslikke loenguid, millest on alati olnud väga suur osavõtt. Loengute liig-sageduse tõttu on aga rahvas lõpuks tüdinanud loenguil käimast. Edaspidi kavatseb selts korraldada loenguid harvem ja sel teel harjutada elanikke uuesti loenguid kuulama.

Laulukoori juhatab hr. Aavasalu, näite-truppi hr. Mikiver.

Rahvamajana kasutatakse Loksa Vabat. Tulet. Üh. rahvamaja, kus on 150 iste- ja 50 seisukohta. Tulet. selts võtab tasu maja kasutamise eest kohalikelt seltselt 15% peo sissetulekust ja teistelt 20%.

Hr. Mikiveri juhatusel töötav näitetrupp on omandanud ümbruskonnas väga hea kuuluse. Selts korraldab 4 pidu aastas, osavõtjaid on keskmiselt 90.

Heas korras on seltsi raamatukogu, kus aastavahetusel leidus 1.239 köidet, neist ilukirjandust 819, teaduslikku kirjandust 420. Lugejaid — 127 (neist 30 õpilasi), aasta keskel loetud 1.838 korda.

Millegipärast on viimastel aastatel loobunud populaar-teaduslikkude teoste juurde-muretsemisest, kuna just näit. „Elava Teaduse“ numbrid sageli pakuvad palju kasulikumat ja huvitavamatki lugemismaterjali kui küsitava väärtusega, agentide poolt peale surutavad romaanid.

Lugejad kuuluvad noorsoo hulka. Armatuimateks autoriteks on O. Luts ja A. H. Tammsaare.

Kuna vald maksujõuetuse tõttu raamatukogudele üldse toetusi ei anna, oli raamatukogu möödunud aasta läbikäik kaunis väike: Hasomini toetus oli kr. 15.—, selts ise ostis raamatuid kr. 30.— eest ja trahvirahadest saadi kr. 7.—. Raamatukogu juhataja töötab tasuta. Koolimajas on reserveeritud raamatukogule iseseisev ruum, kus sünnib raamatute laenutamine pühapäeviti.

Pärispea, Eesti mandri põhjapoolseim tipp, on tüüpiline kalurite küla. Siin elab umbes 100 kalur-perekonda väikesel maaalal Küla elanike arv tõuseb 600-ni. Igal perel ainult 4—14 ha väga viletsat maad. Kaladest püütakse peamiselt räimi ja kilu, hinnalisemate kalade, nagu angerjate ja lõhede püügiks puuduvad vastavad rüsad. Kalurite pered on väga lasterohked, 6—10 last ühes peres ei ole haruldus. Viletsa maapinna ja halbade turustamisvõimaluste tõttu elatakse aga väga rasketes tingimustes: kuni mere kinnikülmamiseni töötavad ka naised ja lapsed kaluritena, olgu siis püüniste parandajatenä, võrkude väljatõmbamisel abistajatena või kalade müüjatena. Sageli, eriti talvel, ollakse sunnitud leppima väga viletsa toiduga. Kultuurilisteks otstarveteks ei saada teha peagu mingeid kulutusi. Üldist kultuurilist olukorda on tublisti halvendanud ka õpetajaskonna koosseisu liig sagedane vahetus

*) Praegu on seltsil 58 liiget, liikmemaksu suurus on 25 snt. aastas.

ja õpetajate omavahelised intriigid, mis nüüd on küll juba lõppenud.

Pärispea haridusselts, asutatud 1924. a., on, vaatamata raskusile, koondanud enesesse peagu kogu Pärispea noorsoo. Seltsi liikmete arv on 121, liikmemaks 25 senti aastas. Esimeheks on *Herman Jablokov*.

Laulukoor ei tööta juhi puudusel.

Keelpillide orkester töötab talvel, kui meri on kinni ja noortel on vaba aega.

Raamatukogus on 501 köidet, sellest ilukirjandust 287, teaduslikku 143. Aasta jooksul on juurde hangitud 52 raamatut. Lugejaid on 76, aasta jooksul loetud 1.173 korda. Armastatuteks autoriteks on Remarque, Undset, Mälk, j. t. Raamatukogu juhatajaks on prl. M. Jablokov, kohalik meier.

Loenguid on korraldatud õige mitmel puhul. Kõnelejateks on kutsutud ümbruskonna õppejõude. Edaspidi saab selts kasutada ka Loksa algkooli valguspildi aparati, mis võimaldab ka valguspildi-õhtute korraldamist ja loengute täiendamist valguspiltidega.

Näitetegevuse võimalused on Pärispeal väga kehvad, kuna puudub rahvamaja ja koolimajagi on väga vilets. Pidade puhul ehitatakse liikuv lava kooli klassi. Vaatamata neile välistele raskustele ei ole ometi laskutud viletsate jantide lavale toomiseni, vaid möödunud aasta repertuaar sisaldas selliseid näidendeid, nagu Chr. Ruttoffi „Väimehed“, A. Tammanni „Pilveristi“, E. Ellori „Aga tuleb“, A. Kitzbergi „Libahunt“, j. t. Näitetruppi juhatab ühiskaupluse juhataja hr. *Mürk*. Aastas korraldatakse 5 pidu, keskmine osavõtjate arv on 65.

Sportiring töötab aga oma kodukorra alusel. Kuna ringil on ka iseseisev kassa lahus seltsi üldisest kassast, siis on ring hakanud korraldama iseseisvaid pidusid omale tulude hankimiseks. See on tekitanud mõningaid arusaamatusi peaseltsiga. Vahest oleks siiski parem, kui seltsil on vaid üks kassa, millest määratakse summasid ka sporditarvete omandamiseks.

Pärispea Vabat. Tulet. Ühing ostis möödunud aastal endale võlgu terve hulga puhkpile. Võla tasumiseks hakkas ka tuletõrje korraldama sagedasti pidusid, mille tõttu langes tunduvalt osavõtjate arv niihästi

haridusseltsi kui ka Tuletõrjujate seltsi pidudel ja — loodetud tulu asemel tuli tihti leppida puudujäägiga! Näib, et tuletõrjujad oleksid teinud palju mõistlikumalt, kui nad oleksid piirdunud oma otseste ülesannetega — tuleläädaohu vastu võitlemisega. Orkester ju selleks kaasa ei aita! Nüüd on seltsil suur võlg kaelas, liig sagedaste pidude tõttu on pidudel käijaid vähe, ja lõpuks — orkestrijuhi puudusel seisavad ka pillid kasutamata!

Viinistu, nagu juba varem tähendatud, on olnud omal ajal salapiirituseveo keskus. Iseisvuse algastaal, kuni 1925. aastani, on siin olnud rohkesti kiiresti rikastunud isikuid. Nüüd on „hiilgavad ajad“ kadunud, nendega koos on kadunud ka omaaegne jõukus. Siiski on Viinistu elanikud märksa jõukamad Pärispea rahvast. Paljud on purjekate ja mootorpaatide omanikud ja laevade osanikud. Rohkesti esineb segaabiluselid soomlastega ja soome-rootslastega. Elavate välissuhete tõttu on märgata ka välismaade kultuurilist mõju: värvimata maju esineb Viinistus väga vähe; välise ilu eest hoolitsetakse üldiselt hästi.

Elanikke on Viinistus umbes 550. Kalurite kutsehariduse eest hoolitseb Viinistu kalandus-täienduskool. Rohkesti sõidetakse laevadega välismaal; ajalehti loetakse palju, eriti igapäev ilmuvaid.

Hariduslikke organisatsioone pole Viinistus üldse, kuid mitmekülgse seltskondliku tegevuse eest hoolitseb Viinistu Vabat. Tulet. Ühing.

Seltsil on oma nägus *rahvamaja* ehitatud 1918. aastal kohalike elanike rahalisel toetusel. Saalis on ruumi 200-le istekohale. 4×8 meetrit suurel näitelaval kergendavad näidendite ettekandmist korralikud dekoratsioonid (tagaseinad — mets, meri, 4 metsaaksi, 3 sofitti, 2 tuba, majanurk, aidanurk, j. m.

Näitetegevust juhatab hr. *Soorand*. Näidendite ettevalmistamiseks kulub Viinistus 12—15 proovi. Tegelasteks on noorsugu. Möödunud sügisel korraldati ka lavakursus E. Haridusliidu näitekunsti konsulendi hr. *Tinni* juhatusel. Kursusel oli 24 osavõtjat. Kõik kursuselased tegid tööd haruldase andumusega: sageli tuldi otse merelt, kalapüügilt kursusele, õpiti siin südaööni ja rutati varahommikul, kella kolme paigu järele merele!

Möödunud aastal lavastati A. Kitzbergi „Neetud talu“, E. Vaiguri „Kraavihallid“, A. Mälgu „Isade tee“ ja „Mees merelt“. Keskmise osavõtjate arv pidudel on 100, pileetide hinnad 40 ja 50 senti, tantsuks 25 snt.

Kuna kohapeal puudub orkester, siis kasutatakse tantsumuusikaks triod, mis koosneb kahest viulist ja löötsast. Suuremate pidude puhul tellitakse orkester talvel Vihasoolt, suvel tuleb pillimehi — sugulasi Soomest.

Viinistu *avalik raamatukogu* asub ka Vabat. Tulet. üh. juures. Selts maksab küll raamatukoguhoidja palga — kr. 25.— aastas, kuid ei ole võimalusi leidnud raamatute juurdemuretsemiseks. 1934. a. on selts juurde muretsetud ainult ühe raamatu, 1935. a. ostud polnud nende ridade kirjutamise ajal veel teada. Kuna ka vald raamatukogu ei toeta, siis paisub kogu ainult Hasomini toetuse arvel umbes 30 teose võrra aastas.

Kogus on 914 raamatut, neist ilukirjanduslikke 614. Lugejateks on peamiselt 14—20 aastased noored. Kogu on avatud 3 korda nädalas. Kogu hoidjaks on postiagentuurijuhataja prl. Varma.

Vihasoo küla asub küll ka mere ligiduses, kuid elanikud elatuvad siin põllutööst. Küläs puudub kool kui ka muu keskus. 1924. a. asutatud *haridusselts* töötab peamiselt taluruumides. Elanikke on Vihasoo külas umbes 160, seltsil liikmeid 49. Haridusseltsi asutajaks on praegune Nõmme omavalitsustege lane *Rein Ojaveski*, praeguseks esimeheks hr. Andrei.

Vaatamata Vihasoo väikesele elanike arvule asuti 1931. aastal oma iseseisva *rahvamaja* ehitamisele. Praegu on maja katuse all ja möödunud suvel korraldati majas juba pidusid. Näitelava on suur ja avar, saalis 150 istekohta.

Näitetrupp töötab hr. Andrei juhatusel. Harjutusi peetakse taludes, ettekandeid antakse ka naabruses — Käsmul, Viinistus, Loksal, j. m. Pidusid korraldatakse keskmiselt igas kuus üks, neist pooled Vihasool, pooled naabruses. Mängitud on lõbusamaid ja kergemaid näidendeid, nagu: „Preedik Pudirull“, „Iluduskuninganna“, „Reedupoiss ja Liisi“, „Ränduri tagasitulek“, „Maarahva lunastamine“ j.t. (1935. a. repertuaar). Keskmise osavõtt pidudest on kaunis väike — 65!

Seltsi *raamatukogus* on 900 köidet. Lugejaid 40.

Laulukoori ja puhkpillide orkestrit juhatatakse hr. Tsistjakov. Laulukooris on lauljaid 15, orkestris mängijaid 11. Kui varematal aastatel sageli esines nähe, et orkestrandid alles selle järele mängima asusid, kui peo korraldaja neile küllaldaselt oli napsu annud, siis nüüd säärast nähet enam ei esine, vaid oma seltsi pidudel esinevad kõik näitlejad, lauljad ja orkestrandid tasuta.

*

Vabaharidustöö tingimused rannas on üldiselt väga rasked, kuid rõõmustavad tulemused tõendavad, et seltside juhid on siin teinud üllatavalt viljakandvat ja tõsist tööd.

Esna valla seltside tegevusest.

Esna on Järvamaa suuremaid valdu — elanike arv on siin umbes 3000. Valda läbisatab Türi—Tamsalu kitsaropaline raudtee. Väikelinnade Paide, Türi ja Tapa ligiduse ja heade liiklemisolude tõttu on Esna vallas kaunis rohkesti keskkooliharidusega noori peremehi; Vodja põllutöökool on aidanud tõsta ka põllumajandusliku kutsehariduse taset ja Säreveere kodumajanduskool on rikanestanud noorte perenaiste ja peretütarde teadmisi. Valla elanikud tunnevad elavat huvi nii vabaharidustöö kui ka teiste seltskondliku elu

küsimuste vastu. Ajalehti loetakse rohkesti, pidudest osavõtt on elav, samuti on elav osavõtt ka loenguist ja kursusist, kui neid korraldatakse.

Hariduslikke seltsi on Esna vallas terve rida, kuid iga selts töötab iseseisvas tegevuspiirkonnas ega takista seetõttu teiste tegevust.

Seetõttu ei esine ka seltside omavahelisi intriige ega arusaamatusi. Vallavalitsus suhtub seltside tegevusse heatahtlikult ja kaasaaitavalt.

Esna vallas töötavaist organisatsioonest on kõige vanem ja elujõulisem *Peetri Haridus-selts*, mis on asutatud juba 1912. aastal kihelkondliku seltsina, Eestimaa Rahvariiduse seltsi osakonnana. Asutamise ajal oli seltsil liikmeid tervest Peetri kihelkonnast. Liikmete arv tõusis poole tuhandeni. Nagu paljudel seltsidel, nii oli Peetri Haridusseltsilgi tollal sihiks emakeelse kooli asutamine ja ülalpidamine. Seltsi asutajateks ja juhtideks olid tema tegevuse algaastail põllumees *Tammik*, üliõpilane *Preisberg*, j.t. Iseseisvuse saabudes kadus tarve kooli ülalpidamiseks seltsi kulul. Selts registreeriti uuesti põllumees *Kusteli*, vallasekr. *Vilms'i*, j.t. eestvõtetel. Praegu on seltsi esimeheks koolijuhataja *Lenk*.

Seltsi liikmete arv kõigub 100 ümber, liikmemaksu suuruseks on 25 senti.

1921. aastal ehitas selts endale suure, avara *rahvamaja*. Riigilt omandati endine kõrtsihoone, mis nüüd täidab einelaua ja kõrvalruumide ülesannet. Saal ja näitelava, samuti suurem osa jalutusruumidest ehitati seltsi kulul, ilma toetusteta, täiesti uutena. Praegu on seltsil veel majaehitusvõlga Kr. 1.500.— suuruses, missugune summa aga, võrreldes maja suurusega, ei ole seltsile väga kohutav ega koormav. E. Haridusliidu kaudu saadud toetuse abil on muretsetud nägusad dekoratsioonid (2 tuba, 2 metsa, toanurki, põõsaid, j.m.) ja korralik lavasisustus. Näitelava ees asub orkestriruum, lava taga 2 köetavat näitlejate tuba.

Saalis on 350 istekohta, ruumi aga on üldse 500 isikule.

Selts korraldab ise 6—7 pidu aastas, kuid üürib saali välja ka teistele, võttes tasu 10% peo sissetulekust. Seal juures korraldab tavaliselt haridusselts ise peo lõpuks tantsu eripiletitega, eriti Draamastuudio ettekannete järele. Keskmiselt korraldatakse Peetri rahvamajas igas kuus üks pidu, mida ei tule pidada mitte liiga suureks arvuks.

Näitetrupp töötab vallasekretäri abi *Must'a* juhatusel. Trupijuhti abistab hr. Jaakson. Näitlejad on enam-vähem alalised ja näitavad päris häid võimeid. Möödunud aasta detsembris toimus seltsi korraldusel näitekursus E. Haridusliidu näitekunsti konsulendi

V. *Sooserva* juhatusel. Kursuse lõpul lavastati *Enn Vaiguri* „*Kraavihallid*“.

Näidendi valikut on Peetris teostatud alati suurima tähelepanuga. 1935. aastal lavastati siin Hugo Raudsepa „*Mikumärdi*“, Aino Kalda „*Patseba Saaremaal*“ j.t. Kuna repertuaar on olnud alati hea, ettevalmistus korralik ja pidusid ei korraldata liiga sageli (6—7 korda aastas), siis on osavõtt pidudest alati elav. Osavõtjate keskmiseks arvuks on 200, piletite hinnad 30, 40 ja 50 senti, tantsupiletid on eraldi müügil, hinnaga 35 senti. Puhast ülejääk pidudest kõigub Kr. 70.— ümber.

Näitejuhid ja näitlejad ei saa mingit tasu. Ainult kord aastas korraldatakse teelastele maksuta teelaud.

Laulukoori juhatab koolijuhataja Kurriks. Koor on asutatud 1920. aastal. Alalisi lauljaid on 30. Laulukooril pole erilist kodukorda ega juhatast, küll on aga koor registreeritud Lauljate Liidus. On võetud osa laulupidudest ja koos orkestriga antud igal aastal paar kontserti Esna mõisas.

Puhkpillide orkester on asutatud juba enne iseseisvuse saabumist. Orkestrit juhatab hr. Looman. Praegu on orkester ühine kohaliku Vabat.-Tulet. ühinguga. Ühises orkestris on 20 mängijat. Kuigi teised seltsi tegelased töötavad tasuta, on ometi kombeks, et orkestrandid saavad tasu iga esinemiskorra pealt. Tasu pole aga küll kuigi suur — 50 senti igale mängijale või siis — kõhu-täis süüa.

Seltsil on olemas ka oma väike *raamatukogu*, mida juhatab koolijuhataja hr. Aan. Raamatukogus on 400 köidet. Olgu aga siinkohal tähendatud, et Peetrist 2—3 km. eemal asub ka Esna valla avalik raamatukogu vallamaja ruumes. Nii on Peetri rahval võimalik kasutada kaht raamatukogu.

Peetri h.-s. raamatukogu saab igal aastal valla toetust Kr. 30.—, Hasominilt on saadud raamatuid Kr. 80.— väärtuses. Lugejaid on 35.

Seltsi juures töötab ka *spordiring*, kus korraldatakse peamiselt pallimängu ja kergejõustikku. Kuna aga läheduses, nimelt Esnas ja Müüsleris töötavad agarad spordiseltsid, kes ka võistlusi korraldavad, siis piirdub

Peetri h.-s. spordiringi tegevus ainult seemise treeninguga.

Õpiringe töötas 1933/34. aastal Peetris prl. Blitze juhatusel ja 1935/36. aastal Esnas hr. Kurriksi juhatusel. Esnas, raudteejaama juures, puudus seni hariduslik organisatsioon, nüüd on aga Peetri hariduselts ka selle tühiku täitnud.

Ka aktuste ja mitmesuguste praktilist laadi kursuste korraldamisega on seltsil alati olnud edu, tänu agaratele tegelastele ja rahva heale suhtumisele.

Teistest Esna vallas töötavaist organisatsioonest märgime siinkohal *Vodja*, *Viisu*, *Müüsleri* ja *Ammuta* rahvaraamatukogu selts. Ühelgi neist ei ole oma maja; ruumideks kasutatakse kohalikke, samanimelisi koolimaju. Peale raamatukogu ülalpidamise ja vähemate pidude korraldamise arendab *Vodja* r.-rmtkg. selts ka õpiringi tegevust. Ring sai E. Haridusliidu töövõistlusel 1934/35. tegevusaasta eest esimese auhinna, leides tunnustuse Järvamaa parima õpiringina.

Hoogtöö Oius.

Oiu Lugemise Ring on asutatud peaaegu likult selleks, et oma liikmetele ja ümbruskonna elanikele kättesaadavaks teha väärtkirjandust. Selleks on ta omale asutanud raamatukogu, milles on praegu raamatuid 600 köite ümber, milline arv suureneb iga aastaga.

Et rahva seas huvi äratada raamatute vastu ja et raamatukogu tarvitajad oleksid teadlikud raamatute valiku suhtes, selleks otsustati valida hoogtöö tegevuse alaks — eesti kirjanduse tutvustamine ühes lavategevuse arendamisega. Õieti jätkab Ring oma senist tegevust intensiivsemal kujul.

Peale eelmise veel raamatukogu täiendamine toetajate liikmete kaasabil, ringile liikmete hankimine, Oiu algkooli õpilaste raamatukogu täiendamise toetamine ja riiklikude tähtpäevade väärikas pühitsemine.

Eesti kirjandusega tutvustamiseks korraldatakse n.n. „Huvimatkad eesti kirjandusse“ ja kirjanduslikke kohtuid.

Maanaiste selts töötab *Esnas*, *Vodjal* ja *Viisu-Koordis*. Kõigi kolme tegevus on kindla-ilmeline, eriilmeline ega mõju takistavalt teistele seltsidele. Esna ja *Vodja* maanaistetsid peavad üleval lasteaedu, *Viisu-Koordi* maanaised panevad rõhku kooli lõpetanud noorsoo koondamisele õpiringi ja maatulundusklubidesse.

Surnud seltsiks on *Esna* Rahvaraamatukogu *Selts* *Esna* asunduses. Seltsil on isegi varandust olemas, muuseas ka väike raamatukogu. Oleks ülim aeg asuda varanduse kasutamisele!

Tänu kohalikule *Esna Vabat. Tulet. seltsile* ja *Peetri kogudusele*, korraldatakse *Esna* väga sageli suvepidusid. *Tulet.* ühing korraldab vähemalt 2 suurt suvepidu *Peetris*, ja ühingu 5 jaoskonda oma naisrühmade kaasabil korraldavad pidusid igas külas. Ka talvel korraldatakse omavahelisi teoõhtuid nii kooli- kui ka talumajades.

Peetri koguduse avalikkude pidude kavas on peale laulukoori ettekannete kergemasisu- lised näidendid ja tants sageli asendab näidendit teoõhtul.

„Huvimatkades eesti kirjandusse“ käsitletakse eesti kirjanikke ja nende loomingut. Igas huvimatkas tuleb käsitlusele üks kirjanik.

Seni oleme korraldanud huvimatkad *Ed. Vildest* ja *Aug. Kitzbergist*. Järgmisena tuleb käsitlusele *Juh. Liiv*. Õhtutel käsitletakse nende elulugu, loomingut ja kantakse ette nende teoseid või katkeid teoseist.

Siseminek on neile õhtutele maksuta või vabatahtliku maksu eest.

Lavategevuse arendamiseks kutsuti ellu lavakunsti õpiring.

Hoogtöö kava on järgmine:

- A. 1) 29. detsembril 1935. a. „Huvimatkad eesti kirjandusse nr. 3“ — kavas *Juhan Liiv*.
- 2) Jaanuari lõpul 1936. a. kirjanduslik kohus. Kavas *Ed. Vilde* „Külmale maale“.
- 3) Vabadusepäeva pühitsemine koos *Oiu* algkooliga.

- 4) Märtsi alul — loterii-allegrii korraldamine Oiu algkooli õpilaste raamatukogu heaks.
 - 5) Märtsi lõpul õpiringlaste poolt õpitud näidendi ettekandmine.
 - 6) Aprillis — „Huvimatki eesti kirjan-dusse“ nr. 4. Kavas L. Koidula.
 - 7) Mais — kirjanduslik kohus — kavas Ed. Vilde „Mahtra sõda“.
 - 8) Juunis — Võidupüha pühitsemine ja hoogtöö lõpupidu.
- B. 1) Suurendada liikmete arvu 35-lt 50-ni.
2) Hankida raamatukogule toetajaid liik-meid.

Ringil on kavatsus muretseda valguspildi-aparaat. Kui see korda läheb, siis võib kavas ette tulla mõningaid muudatusi, ümberpaigu-tusi ja täiendamisi, peasjalikult loengute korraldamisega valguspiltidega — eesti kir-jandusest, kirja ja raamatu ajaloost.

Omapäraseid traditsioone seltsitegevuses.

Pärnumaal on terve rida eeskujulikke seltsi, kes korraldavad energiliselt loenguid, õpiringide tööd, lavastavad häid näidendeid, jne. (Viluvere, Polli, 'Are, P.-Jakobi haridus-seltsid j. t.), kuid mõnes Pärnumaa seltsis valitsevad kaunis omapärased ja otse üllata-valt kultuurilist tegevust allakiskuvalt mõju-tavad traditsioonid.

Hariduslikku tegevust arendatakse meil kõikjal seltsides ja ühingutes ilma ainelist kasu taotlemata. Näitlejad, lauljad, referen-did — kõik esinevad tavaliselt tasuta. Ava-likkuse ees esinemine seltsi ettevõttel on au-asjaks igale seltsi liikmele ja tegelasele. Pealegi — kui peaks igale tegelasele tasu makstama, ei saaks ju selts mingit tulu oma ettevõtteist, ei saaks rahvamaja korras hoida, väljaspoolt kutsutavatele kõnelejatele sõidu-kulusid tasuda, jne.

Ometi leidub Pärnumaal ühes vanas Eesti kultuuri keskusel üle 50 aasta vanune selts*), kus tegelased saavad tasu iga vähemagi esi-nemise eest! Pidude puhul makstakse orkestrantidele Kr. 1.— kuni Kr. 1.50 esi-ne-

*) Jätame selle seltsi nime esialgu nimeta-mata.

Takistavateks teguriteks on: 1) Lugemise Ringil oma ruumide puudus. Ring kasutab Oiu algkooli ruume, mis aga on suuremate ettevõtete jaoks liig kitsad. Rahvamaja, mille võrku on meid arvatud, asub 6 km eemal, nii et neid ruume järjekindlaks kasutamiseks ei ole juba võimalik kasutada kauguse tõttu.

Näitelava on koolimajas väike, mis ei või-malda suuremate näidendite ettekandmist.

2) Suurema osa liikmete passiivsus. Paljud on selleks liikmed, et raamatuid saada lugeda.

3) Seltsi tegevuse väike ringkond. Rah-vast elab hõredasti; peale selle on takistuseks laiemalt oma tegevust arendada — looduslikud olud.

Üldiselt on meie ettevõtted õnnestunud, mida loodame ka eeloleva hoogtöö puhul kit-saste olude peale vaatamata.

mise pealt, sealjuures on niihästi puhkpillid kui ka jazzipillid ostetud seltsi summadega! Ka näitlejad saavad tasu esinemiste pealt! On peo sissetulek väiksem, tasutakse 1 kroon igale tegelasele, on tulu suurem, saavad ka tegelased suuremat tasu!

Ei ole siis imestada, kui säärasel seltsil puuduvad korralikud dekoratsioonid ja et selts pole üldse saanud, summade puudusel, mõeldagi väljaspoolt lektorite kohalekutsu-misele!

Näidendid, mida 1935. aastal samas seltsis lavastati, kandsid väga iseloomustavaid pealkirju: „Laura praegu nõrk“, „Diogenes koerakongis“ j. t.

Ja nii täidab selts, kus esimeheks ja näite-juhiks on keskkooliharidusega härrad, oma põhikirjas märgitud ülesandeid rahvahari-duse tõstmise alal!

Olgu siinkohal ka märgitud, et samal selt-sil on omal ajal olnud üle 2000-kõiteline raa-matukogu, nüüd on see kokku kuivanud 578 kõitele. Lugejaid on ainult 39!

*

Lelle ja Kaisma ümbruses on väga agarad tuletõrjujate ühingud. Suvel korraldavad nad suurejoonelisi vabaõhupidusid, talvel pere-

konnaõhtuid. Igal tuletõrjeseltsil on igas külas oma jaoskond ja naisrühm. Ka need on kõik kibedasti ametis „seltskondlikku tegevust harrastamas“ omas külas. Suvel toimub pidu metsas, talvel perekonnaõhtu talu ruumides.

On ju tavaline nähe, et tuletõrjujad korraldavad aastas 1—2 pidu oma seltsi aastapäeva või muul puhul, kus ei puudu ka tublisti märjukest. Tuletõrjujate sisemistesse asjadesse poleks meil tarvidust tungida. Lelle ja Kaisma ümbruses on aga tuletõrjujate peod oma korralduselt sellised, et nad mõjuvad otse hävitavalt ümbruskonna noorsoo

Seltside ühinemine Pärnus.

Pärnus on teoksil kahe suurema seltsi — Pärnu Eesti Kooliseltsi ja Pärnu Rahvaülikooli seltsi ühinemine. Kooliselts on vana selts, omab maja, pidas enne iseseisvust ülal kooli ja raamatukogu. Iseseisvuse saabudes kadus erakooli tarvidus ja ka raamatukogu anti üle Pärnu linna raamatukogule. Ainsa tegevusena jäi seltsile oma maja ülalpidamine.

Pärnu Rahvaülikooliselts on asutatud iseseisvuse ajal ja on kujunenud Pärnu rahva-haridustöö keskuseks. Rahvaülikool korraldab kursusi linna keskuses ja loenguid kolmes punktis. Tegevus on kõigiti elav. Seltsi ühinemine kooliseltsiga tuleb kahtlemata kasuks Pärnu hariduslikule tegevusele.

Ühinemine toimub kõigiti sõbralikus ja leplikus vaimus.

Raamatukogude-sõbralik Kaisma vald.

Kaisma valda Pärnumaal tuleb igati seada eeskujuks teistele valdadele. Vallavalitsus ja volikogu hindavad siin kõigiti vabaharidustöö tähtsust. Parimaks tõenduseks sellest on seik, et valla toetus avalikule raamatukogule on ligi 7 korda suurem, kui seda nõuab vastav seadus! Vallas on 1200 elanikku, valla toetus raamatukogule on Kr. 100.— aastas. Peale selle on raamatukogul kasutada avarad, nägusad ruumid vallamajas. Raamatukogu juhatajaks on kohalik vallasekretär.

Heameelega võime tunnustavalt märkida ka raamatukogu juhataja agarust kogu

arengule ja ka kultuurilisele tegevusele. Need peod on kujunenud ümbruskonna suurimateks joominguteks. Kuigi alati ei toimu pidudel avalikult alkoholimüük, osatakse „kapa-kalja“ ja muude nimede all ometi hankida õlut ja viina otse ülekülluses. Peod on tavaliselt ilma igasuguse kavata, kui kavapunktiks mitte lugeda tantsu. Kuna sääraseid pidusid pealegi korraldatakse ülitihsti ja igas külas, siis tõmmatakse noorsugu ja täiskasvanud eemale kõigist kultuursemaist üritusist. Hariduslikkude seltside tegevus Lelles ja Kaismas on tuletõrjujate agara „tegevuse“ tõttu väga raske.

majandusliku olukorra kindlustamisel. RA puhul korraldatud pidu andis raamatukogu heaks Kr. 65.— puhast ülejääki, RA märkide müük tõi Kr. 75.— tulu!

Raamatukogus on 894 heas köites raamatut, sellest ilukirjandust 687. Lugejaid on raamatukogul küll vähe — ainult 45, kuid aasta kestel on loetud 956 korda. Rohkesti loetakse ka teaduslikku kirjandust. Loetavamateks autoriteks on Aug. Jakobson ja Mats Mõtslane — mõlemad oma maakonna inimesed.

Pärnumaale sigib rahvamaju.

Loode-Pärnumaal on korralikkude rahvamajade võrk seni veel väga hõre. Eriti on tuntud puudust kohaste kooskämisruumide järele suurtes Tõstamaa ja Koonga valdades, kus ka koolimajade ruumid on väga kitsad.

Koongas kasutati rahvamajana vallamaja saali. Maavalitsuse ehituste järelvalvet teostava komisjoni poolt tunnustati ruumid rahvamajaks ebakohasteks. *Koonga-Lõpel* täitis seltsimaja aset endine valla vaestemaja. Kuna see aga on tsementpõrandaga, viletsa lavaga ja juba kokkuvarisemas, siis on ka Lõpel päevakorras rahvamaja ehitustööde algamine. Loodetakse saada toetusi kohalike majanduslike ettevõtelt.

Tõhela noorsooühingul on juba rahvamaja plaan valmis ja 2800 krooni puhast rahagi pangas hoilul ehitustööde algamiseks. Oodatakse ainult ehitusplaani lõplikku kinnitust.

Jägala tööliste korraldatakse loenguid.

Jägala-Tammiku puupapi vabrikute tööliste kultuur-haridusselts „Omakodu“ korraldab käesoleval talvel oma rahvamajas järjekindlalt laupäeviti populaarteaduslikke loenguid. Kuna seltsil on olemas ka oma kinoparaat, siis kasutatakse seda loengute täien-

duseks valguspiltide näitamiseks. Ettekanete teemadeks on: Eesti ajalugu, lastekasvatus, tervishoid, kirjandus, välismaiseid reisimuljeid. Lektoriteks kasutatakse niihästi kohalikke jõude kui ka kõnelejaid pealinnast.

Seltsi juures töötab ka lavakunsti-õpiring juba teist aastat.

Kahest vaiksest töömehes vabaharidustöö alal.

Aleksander Sibul

15 aastat Tallinna linna keskraamatukogu juhataja.

Kes Tallinna kirjandussõpradest ei oleks külastanud Tallinna linna keskraamatukogu? Hommikust kuni hiljaõhtuni voorib selle uste sisse ja välja nii vanu kui noori. Selle lugemissaalid on alati täis vaikselt lugemisele andunud ajalehtede ja raamatute lugejaid. Siit leiad noori kirjandusejanulisi ahnelt neelamas romaani lehekülgi, unustanud muu maailma, samas laua taga istub ajalehe artikli või teadusliku referaadi kirjutaja tohutu raamatuvirna taga ja teeb nobedasti märkmeid. Laenutamistoas askeldab võre taga mitu väledakäelist ametnikku, kuid raamatulaenajate saba võre ees kasvab ühtesoodu. Vaevalt leidub Tallinnas raamatu- ja haridussõpra, kes ei tunneks seda kõigile kättesaadavat haridusallikat, suurimat ja alatasa kasvavat rahvaraamatukogu Eestis.

Vähesed selle kogu tarvitajaist tunnevad aga selle rikkaliku kirjandusesalve hooldajat, kelle hoolest ja armastusest oma töö vastu see asutus õieti on kasvanudki nii suureks. Selle asutuse küllastajate enamuse teadvusse on vaevalt tõusnud kunagi aimdus, et see äärmiselt tagasihoidlik ja vaikse jutuga mees, kes aegajalt heidab hoolitseva pilgu lugemisvõi laenutussaali, on raamatukogu juhataja Aleksander Sibul, kes 15 aasta jooksul on piinliku hoolega püüdnud jälgida ja täita oma asutuse tarvitajate soove, suure visadusega on võidelnud asutuse arenemisvõimaluste eest ja kirgliku andumusega kogunud raamaturiiu- leile kirjandussõpradele tarvitamiseks alalõp- mata uusi teoseid.

Vabaharidustöö tegelased tunnevad A. Si-

bulat ka väljaspool Tallinna keskraamatukogu kui oma tunnustusväärseimat kaasvõitlejat ja eriti kui parimat rahvaraamatukogude-asjanduse tundjat Eestis. Suur osa meie rahvaraamatukogude juhtidest on A. Sibula õpilased, saanud oma erihariduse neilt rohkearvulisilt raamatukogunduse kursusilt, mille juhatajaks või lektoriks on olnud A. Sibul. A. Sibula sulest on ilmunud rida artikleid raamatukogunduse alalt nii ajalehis kui ajakirjades; samuti on koostatud A. Sibula poolt selle ala põhjanevamat teos „Raamatukoguhoidja käsiraamat.“ Raamatukoguhoidjate Ühing töötab juba kauemat aega A. Sibula juhtimisel.

A. Sibul on kogu aja olnud väsimatu kaas- tööline ka E. Haridusliidule — nõukogu, ju-

hatuse, õppetöö toimkonna ja „Arengu“ toimetuse aktiivse ja asjatundliku liikmena. Samuti on ta suure innuga töötanud kaasa mitmesugustes teistes hariduslikes organisatsioonides. Seepärast on Haridusliidul ja „Arengu“ toimetusel ühes teiste vabaharidus-

töö tegelastega tõsine põhjus suruda A. Sibula kätt tema teenistusliku tähtpäeva puhul ja soovida talle palju õnne ja jõudu nii oma lemmikasutuse juhtimisel kui ka kaasatöötamisel teistes vabahariduslikkudes üritustes.

Alfred Bork

15 aastat Tallinna Rahvaülikooli Seltsi asjaajajaks.

Tallinna Rahvaülikooli Selts, mis asutati revolutsiooni keerises (1917. a.), alustas oma tegevust väga kitsaste majanduslikkude väljavaadetega. Oli võetud nõuks asuda otsenkohe süstemaatilisele vabaharidusetööle, kutsuda ellu rahvaülikool, kuid see nõudis raha. Välisele abile või toetusele ei saanud tollaegses olustikus olla mingit lootust. Jäi ainukeseks väljavaateks loota seltskondlikule omaabile, mille organiseerimine aga nõudis suuri pingutusi. Tänu asutajate — J. Annussoni, R. Rägo jt. — entusiasmile ja energiale suudeti uuele seltsile õige peatselt võita seltskonna poolehoid ja tõmmata kaasa töötama hulk ettevõtlikke tegelasi. Üks selliseid oli paljude teiste hulgas *Alfred Bork*, kes suure hoole ja andumusega korraldas Seltsi finants-

toimkonna töid ja hoolitses väsimatult Seltsile tulude hankimiseks korraldatud pidude, loteriide, pallide jm. õnnestumise eest. Tulemuseks oli, et nende ettevõtete kaudu suudeti koguda alusvara sel määral, et Selts juba asutamise aastal võis avada Tallinna Rahvaülikooli töö, pealegi õige laiaulatusliku kava alusel. Asjaarmastusliku huvitööna korraldas A. Bork Seltsi iga aastaga kasvavat majanduslikku asjaajamist kuni 1921. a. Rahvaülikoolile oli seltsinud vahepeal Tallinna Kolledž, Seltsi õlgadel lasus lisaks sellele ka veel loengute ja kursuste korraldamine maal (E. Haridusliitu tol ajal veel ei olnud), seepärast vajab Selts nüüd juba alalist tasulist asjaajajat, kes oleks võimeline korraldama ja juhtima Seltsi mitmekordseks paisunud asjaajamist. Sobiva tööjõu otsimisel langes Seltsi juhatuse valik nagu iseendastmõistetavalt *A. Bork*'ile, kes oli Seltsi murede ja rõõmudega juba algusest peale kasvanud kokku ja keda oli õpitud tundma tõsise ning ustava töömehena.

Seltsi tollaegsed juhid ei eksinud oma valikus. Käesoleva aasta 15. veebruaril täitus 15 aastat A. Bork'i astumisest Tallinna Rahvaülikooli Seltsi ja tema õppeasutuste (neid on nüüd juba kolm) asjaajaja kohale. Nii palju aastaid katkestamatut tööd vabatahtlikkuse alusel tegutsevas ja majandusliku kindlustuse mõttes ebastabiilseis oludes oma eksistentsi rajavas vabaharidustöö organisatsioonis — ainult see, kes ise oma kogemustest teab, suudab mõista, mida see tähendab! Kui möödunud õppeaasta Seltsi õppeasutustel tööaruanne märkis ligi 6000-ni paisunud kuulajaskonda (Rahvaülikool, Kolledž ja Majandusõpilaste kool), kes töötasid u. 80 lektori juhatusel, siis annab see umbkaudse kujut-

luse tööst ja vastutusest, mis lasub Seltsi büroo ja A. Bork'i õlgadel asjaajamise korrapärase toimetuleku mõttes. Vaikse ja tagasihoidliku töömehena on A. Bork aastast aastasse rühkinud tööd teha sel isikliku heaolu mõttes väga ebatänulikul tööalal ja võit-

nud kogu Tallinna Rahvaülikooli Seltsi tege-laskonna suurima usalduse ning poolehoidu.

Viljakale ja ustavale töömehel vabaharidustöö okkalisel teerajal saadab 15. aasta-päeva puhul südamlikke tervitusi ka „Arengu“ toimetus.

Kirjanduslik ringvaade.

**Ed. Laaman,
Jaan Poska.**

Eesti riigitegelase elukäik. Suurmeeste elulood nr. 29. Eesti Kirjanduse Selts Tartu 1935., 156 lk. Hind 1 kr. 50 s.

Jaan Poska elulugu kirjutada, see on — peame tunnistama — väga keeruline ülesanne, kui seda tahetakse teha võimaliku ülevaatlikkuse ja asjalikkusega. On ju Poska kui ka rea teiste meie avaliku elu juhtide elulugu niivõrt lahutamatus ühenduses Eesti rahva uuema ajalooga, et elulooline vaatlus peab sisaldama ka selle ajastu ajalugu. Et see uuem aeg ajaloolisel kujutlemisel haarab kaasa rea veel elavaid juhtivaid isikuid, kel oma kindlaskujunenud subjektiivsed vaated asjadele, nõuab sarnane eluloo-kirjutamine iseseisvat isikut, kes end kõigutada ei lase mingist segavast kõrvaltundest. Selle isikuna on väga palju eeldusi E. Laamanil, kes pealegi tundud meie iseseisvumise poliitilise ajaloo parima tundjana. Anekdootidega täiendades oma materjalide tundmist ja esitamist, teades Jaan Poska perekonnaelu lähedasest allikast — see võimaldab Poska eluloo koostajale väga tähtsa mõjuri arvestamist ta elu välistelegi seikadele — maalib ta meile kõitva pildi Eesti ühest suuremast riigimehest, oma asjalikkuse tõttu hinnatust ka Eesti vaenlaste poolt. Teos on sõna otseses mõttes põnev, E. Laaman ajakirjanikuna oskab lugejate huvi pingul hoida. Selge on, et käesolev Poska elulugu ei saa veel olla lõplik, autor on teinud aga suure töö, mida järgnevad uurimused, vahest mitte nii põnevad, kuid põhjalikumad, tingimata peavad arvestama. Laamani teos Poskast peaks kujunema rahva-raamatuks kõigisse kodudesse ja koolidesse.

O. Liiv.

**Major Paul Villemi,
Kapten Anton Irv.**

Kapten Irve Soomusronglaste Seltsi väljaanne, Tartu 1935, 277 lk. Hind 1 kr. 75 s.

Kapten Anton Irv, Eesti vabadussõja tunnumaid kangelasi, saab meile inimlikult lähe-

daseks major Villemi raamatu kaudu. Meie näeme Irve ta noorpõlves kõigi „tormi“ tungi“ ajastu meeleoludega, näeme Irve kui väga tagasihoidlikku ja delikaatset kooliõpetajat, rohkesti juurdlevana ja kaaluvana vaimuelu küsimuste üle. Tema kirjad sellest ajastust nagu ka maailmasõja ajal frondilt tunnistavad seda üllataval määral. Siiski sõjas leiab Irve isiksus võimaluse end maksma panna, ja siin ta filosoferiva vaimuinimese omadused annavad talle enesekindluse ja sügava kõheline äratundmise oma kohustest ja nende täitmise vajadusest. Sellele endast-moistetatult lisanes vankumata sõjaväelise distsipliini pidamine ja iseloomule omane haruldane vahvus, mis eristas teda peagi teistest sõduritest, tegi temast eeskujuliku juhi, ohvitseri selle sõna kõige õilsamas mõttes. Sellise isikuna, karastatud iseloomuna tuli ta Eesti vabadussõtta ja täitis oma kohused inimlike võimete viimse piirini, andes ka oma elu isamaa eest. Tema sangari-elu suudab Villemi meile kõitvalt ja õpetlikult ette tuua ja loodetavasti see raamat saab selle tähelepanu osaliseks, mida ta õigustatult värib.

O. Liiv.

**Ed. Grossschmidt,
Pealuu märgi all.**

Mälestusi Kuperjanovi partisanide sõjarehkit. K.-Ü. „Loodus“, Tartu 1935, 310 lk.

Uus teos vabadussõja üle, õigemini teos ühe väeosa tegevuse üle vabadussõjas. Siiski mitte selle rügemendi — kõne all on kuperjanovlased — täppis ajalugu kogu oma ametliku ülesehitusega, vaid pooliti autori mälestused, pooliti teiste seikluste ja kuperjanovlaste heitluste subjektiivse põhitooniga kirjeldusi. Ainult lõpp on ametlikum, ei sega aga raamatust saadavat üldmuljet, mis on tõsiselt hea. Hea stilistina ning toreda vestlejana autor jagab külluses asetleidnud dramaatiliste kui ka lõbusate sündmuste kirjeldusi, millest mõned otse ainulaadsed. Teos võib anda neilegi küllalt mahlakat lugemisainet, kes kardavad jälgida veriste võitluste innukat ja või-

dukat võitlemist pealuu-märki kandvate mees-
te poolt. Võtkem kas või rügemendi popu-
laarse aseohvitseri „Abe“ seiklusi lehma sel-
jas kahe frondi vahel, Riia linna „kuivale“
jätmist Abe alias „kapten Luteri — surma-
pataljoni ülema“ poolt, põhjaläänlastel rel-
vade võtmist jne. Abe seiklused on ehtsad ja
nipernaadlikud, selletõttu nähtavasti ka Too-
mas Nipernaadi looja, kes „Abet“ omal ajal
tundis, on kasutanud selle sõjaseiklusi omas
„Isade maas“. Ed. Grosschmidt'i teos olgu
siinkohal soojalt soovitatud lugejaskonnale,
aitab seegi meile selgitada, mis õieti oli vaba-
dussõja vaim.

O. Liiv.

V. Krabi,

Paide seltskondliku elu arenemisteelt.

Paide Rahvamaja asutamise 10. aasta-
päevaks. Vabadussõjas Längenud Järvamaa
Kangelaste Mälestusmärgi Püstitamise Komitee
kirjastus. Paide, 1935. 56 + 16 lk. 8 pilti.
Hind 75 sn.

Meie seltskondlik elu on veel täiesti uuri-
mata ala. On uuritud küll meie suuremate,
üleriikliku ulatusega organisatsioonide, nagu
Eesti Kirjameeste Seltsi ja Aleksandri kooli
komiteede tegevust, *) kuid möödunud sajan-
dil tegutsenud arvurikaste laulu-mänguselt-
side, lõbuseltside, käsitöölise seltside, j. t.
kohta võime andmeid leida ainult vanadest
ajalehtedest — Eesti Bibliograafilisest Insti-
tuudist. E. Kultuuriline Arhiiv kas vaikib
täiesti või suudab meile pakkuda sel alal
ainult mõningate kultuuriliste tegelaste kirju.

V. Krabi töö „Paide seltskondliku elu
arenemisteelt“ on pioneertöö oma alal. Autor
on jälginud Paide seltskondlikku elu nii kau-
gele tagasi, kui see tal võimalik on olnud.
Ta on töö koostamisel kasutanud Russovi
kroonikat ja teisi ajaloolisi töid, möödunud
sajandi ajakirjandust, seltside protokolliraa-
matuid ja kõiki muid kättesaadavaid and-
meid. Kuna V. Krabi pealegi on ise aktiivne
seltskonnategelane, siis leiame raamatut luge-
des seal tõeisti seda, mida soovime — korra-
liku ülevaate Paide seltside tegevusest ja
seltskondlikust elust.

Tänapäeval on vabaharidustöö tegevuse
võimalused kõige raskemad väikelinnades ja
alevikkudes neis valitsevate intriigide ja
rahva loiduse tõttu. Kõnesolev teos kinnitab
seda väidet ja näitab ühtlasi, et varemgi pole
lugu olnud parem:

„15. sajandi keskel... elatud linnas väga
lõbusat ja lõdevat elu... kodanike lõbusta-

*) Aleksandri kooli komiteede tegevuse
kohta puudub ka üldsusele kättesaadav tervik-
teos.

miseks rändasid paigast teise igasugused
rändartistid, akrobaadid, tantsijad, silma-
moondajad, klounid, loomadetaltsutajad, j. m.“
(lk. 5).

„1901 korraldati suur rahvapidu, kus esi-
nesid mustakunstimehed ja maadlejad ja kor-
raldati rahvale kottis jooksmist, posti otsa
ronimist, põrsa püüdmist, jne. (lk. 12).

„1860. a. protokollidest... selgub, et kogu
aeg on seltsis (s. o. Paide Kodanikkude Klubi-
bis) valitsenud suured lõhed ja väikese Paide
seltskond oli juba siis jagunenud kildkonda-
deks, kes omavahel tülitsevad.“ (lk. 8).

Ja kaasajal:

Tekkisid lahkarmised küsimuse ümber,
kas püstitada vabadussõjas langenute mäles-
tamiseks ausammas või rahvamaja. Lahk-
armised jätkusid veel rahvamaja ehitamise
ajalgi. „... Segaduste sünnitamiseks lasti
lendu igasuguseid... isegi provokatsioonili-
lisi, jutte.“ (lk. 41).

Maja avamisaktusel... „Paide Ühispanga
juhataja... tegi teatavaks, et Ühispank on
otsustanud annetada rahvamajale 15 tosinat
toole.“ (lk. 44). Hiljem „... annetas Nais-
kodukaitse Paide jaoskond... kontsert-klaveri.“
(lk. 46). Kuid lubatud esemete üleand-
misel tekivad omakorda intriigid: need, kes
lubaduste andmise ajal seisid vastava asutuse
eesotsas, olid vahepeal lahkunud, uued juhid
aga ei tunnista oma eelkäijate otsuseid!
(lk. 46). Asi lahendatakse siiski kompromissi
teel.

Paide seltskondliku elu kulminatsiooniks
on olnud karskusselts „Idu“ tegevuse 2 esi-
mest aastakümnet, mil ka pole puudunud
intriigid, kuid on siiski tehtud tublit tööd.

Neeme Ruus.

R. Antik,

„Eesti Raamat 400 aastat“.

Ülevaade eesti raamatu arengust ja juu-
belinäitus Arhiivraamatukogus. Sihtasutus
Eesti Rahva Muuseumi väljaanne. Tartu,
1935. 131 lk. Hind 40 senti.

See tagasihoidlikult reklameeritud, kuid
ometi haridustegelastele väga tarvilik välja-
anne on jäänud paljudele silmapaari vahele.
Ometi on ta oma hinnalt kättesaadavamaid
raamatuid ja väärib suuremat tähelepanu.

Arhiivraamatukogu juhatajat R. Antikut
tunneme seni mõningate bibliograafiliste ja
raamatukogunduslikkude tööde autorina. Kõ-
nealloses töös, mis on ühtlasi mõeldud
raamatu juubelinäituse katalogina, on antud
ülevaade eesti raamatu arengust üksikasjan-
dite kaupa, Arhiivraamatukogust, mis on
kõige täielikumaks eesti raamatute hoiuko-
haks ja tsensuuri ja trükisõna vahekorras-
t. Asjatundlikult koostatud ülevaateid täienda-
vad tabelid, diagrammid ja ülesvõtted. Väga
hea ja tarvilik on ka juubelinäituse nimekiri,

kus üksikute väljapanekute loetelu täiendavad lähemad selgitused iga teose kohta. Leiame väljavõtteid Wanradt-Koelli katekimusest, 17. sajandil ilmunud kirjanduse loetelu, tsitaate, ja selgitusi silmapaistvate tööde kohta, sama ka 18. saj. kohta. 19. sajandil ilmunud kirjandus on juba jaotatud alaliikidesse: vaimulik kirjandus, seadusi, aabitsaid ja lugemisi, õpetusi ja nõuandmisi, manitsusi, ajakirjanduslikke katseid, sentimentaalset kirjandust, ilmalikku kirjandust, kooli-, käsi- ja õpetlikke raamatuid, eesti rahva ajaloo käsitlusi, pideva ajakirjanduse algus, rahvuslikke suurüritusi, ilukirjandus, j. p. m.

Huvipakkuvateks peatükkideks on ka kirjanduslikke kurioosumeid ja tsenseeritud raamatuid ja käsikirju käsitlevad osad. Tabavad pildid, tsitaadid ja tabelid ei puudu ühegi peatüki juurest.

Enesearendajad ei saa jätta tähele panemata R. Antiku odavat, kuid sisult tarvilikku ja väärtulikku teost. N. R.

Rud. Leiman ja Edg. Piir,

Haanja Munamägi — turistide Mekka.

Lühike ülevaade Baltimaade kõrgeimast tipust ja selle ligemast ümbrusest. Haanja Rahvaraamatukogu Selts „Koit“ kirjastus Haanjas, 1935. a. 88 lk. + 41 pilti + 2 kaarti. Hind Kr. 1.—.

Teos on koguteos, ülalmainitud autorid on toimetajad. Raamatu müügist saadav puhastulu läheb Munamäele Turistide-Kodu ehitamiseks. Raamat ise on mõeldud käsiraama-

tuna Suur-Munamäe külastavatele turistidele.

Ütleme tähtsaima kohe algul: käsiraamat on toimetatud hästi ja asjatundlikult. Siit leiame niihästi turistile tarvilikke andmeid („Huvitavamaid ringmatku seoses Munamäega“, „Kaugele võib Munamäelt näha?“ „Turisti võti“, „Maksivad määrused tornikülastajale“, j. m.) kui ka teiste Haanja elu vastu huvitundjatele rikkalikult artikleid („Haanja kõrgustiku geoloogiast“ — prof. A. Õpik, „Munamäe ligema ümbruse pinnaehitusest“ — mag. geogr. J. Rumma j. m.). Suureks plussiks tuleb lugeda ka seika, et haanjalased pole talitanud tavaliste šablooniliste turistide käsiraamatute eeskujul, vaid annavad ülevaate eriartiklites ka Haanja põllumajandusest ja tööstusest, keelest, laulust ja lauljaist ja kultuurelust.

Raamatu kasutajale tunduvad siiski pisut segavana suur hulk pisiartikleid ja tsitaate pikemate ja tarvilikumate artiklite vahel. Haanjust ja Munamäest ülevaate saamiseks need ju pole vajalised! Aga — raamatu väärtust nad ka ei vähenda.

Väga heaks tuleb lugeda piltide valikut tekstis (liiga postkaardile sarnaneva kaanejoonega ei tahaks küll leppida). Pildidki kujutavad mitte üksi Munamäe loodust, vaid ka Haanja rahva elu ja tööd. Ainult suusataja lk. 49 toodud pildil on liiga kohmakas rõivastuses ja rikub selle ainsa talipildi mulje!

Raamatut võib täie rahuldustundega soovitada niihästi kõigile neile, kes katvasevad Haanja Munamäe külastada, kui ka neile, kes tahavad saada ülevaadet Haanja loodusest ja rahva elust.

Neeme Ruus.

Kroonika.

Änari Rahvaraamatukogu Seltsi tegevusest.

Änari Rahvaraamatukogu Selts asutati 1922. aastal ja on olnud siitpeale suuremaks ja elujõulisemaks organisatsiooniks ümbruskonnas. Alul teotse Selts koolimajas. Kool suleti ja 1928. aastal koolimaja lammutati. Nüüd tekkis mõõdapäasematu tarve seltsile kodu — rahvamaja — loomiseks. Alustatigi rahvamaja ehitamist, ilma igasuguse ehituskapitalita. Änari küla elanikud, saades aru rahvamaja hädatarvilikkusest, aitasid kõik jõudumööda rahvamaja püstitamiseks kaasa, toetades seltsi aineliselt, tööjõuga kui ka rahaliselt. Nii saadi pea kogu vajalik toormater-

jali hulk kokku külaelanikkude vabatahtlikest annetustest. Ehituse läbiviimiseks tegi selts laenu 4500 kr. ulatuses. Suurte pingutustega suudeti rahvamaja avada juba 1929. aastal. Rahvamaja väärtust hinnati 10.000 kroonile. Siitpeale algas Seltsil visa ja järjekindel võitlus ehitusvõla vähendamiseks. Selle pingutusrikka töö tulemusena on jõutud niikaugemale, et praegu lasub rahvamajal ehitusvõlgu veel 1800 kr. Selletõttu on pidanud aga seltsi raamatukogu ja teised kultuurilised tegurid ja üritused jääma tahaplaanile. Käesoleva „hoogtõuga“ loodab selts siiski väarikalt kaasa teha, vähemalt selle määrani, mis ei nõua suuremaid ainelisi kulutusi.

Takistavaks teguriks seltsitegevuse kor-

rastamisel on peale võlakoorma veel haritlaste puudus. Kuna kohta peal puudub kool, siis on olnud haritlaste peatumine siin juhuslik ja lühiajaline, mis tingitud peamiselt sellest, et seltsi tegevuspiirkond annab elatisvõimalusi ainult põllunduse ja käsitööstuse näol.

Olukorda raskendab ka asjaolu, et Seltsi tegevuspiirkond on väike ja looduslikult eraldatud soode, metsade, rabadega. Selle tõttu on osutunud pidude tasuvus väikeseks. Ka tegelaste arv on selle tõttu väike. Silmas pidades seda tööka, ei ole seltsi juhatus rutanud õpingide asutamisele. Pealegi pole kohta peal vabaharidustöö juhtimiseks vastavaid jõude.

Vabaharidustöö juhtide kursused.

Eelmiste aastate eeskujul korraldab E. Haridusliit ka käesoleval tegevushooajal vabaharidustöö ja õpingi juhtide kursusi!

1. ja 2. veebr. s. a. Jõgeval,
8. ja 9. " " " Petseris,
15. ja 16. " " " Antslas.

Kursusi juhatama on palutud koolinõunikud: G. Reial, Kõiv ja E. Muuga. Lektoritena esinevad Haridusliidu peasekretär Ev. Vender ja hariduskonsulendid Neeme Ruus ja Karl Laane. Hariduse- ja sotsiaalministri otsusel vabastatakse need õpetajad, kes soovivad ülalnimetatud kursustest osa võtta, nendeks päevadeks koolitööst.

Eesti Haridusliidu järjekordsed lavakunsti kursused

on kindlaks määratud järgmiselt:

- 1) Simuna Hariduseltsi juures 8.—26. jaanuarini, konsulent Ed. Tinn'i juhatusel,
- 2) Virumaa Rahvaülikoolis 12. jaanuarist — 1. veebruarini, juhat. konsulent Valter Sooserv.
- 3) Vaimastvere Rahvaraamatukogu seltsi juures 17. jaan. — 9. veebr. (tööpäevi 17) juhat. näitleja Julius Talpsepp.
- 4) Harjumaa Rahvaülikoolis ühel ajal Kose Hariduseltsiga 31. jaanuarist — 24. veebruarini, juhatab konsulent Ed. Tinn.

Loenguid Pärnumaal.

Hariduskonsulent Neeme Ruus esines avalikkude loengutega detsembri esimesel poolel Pärnumaal Viluveres, Kergus (Kaismal), Toris, Pärnu linnas, Koongas (Kõimas), Rabaveres-Löpel ja Tõhelas. Maaseltsides käsitles kõneleja vabaharidustöö päevaküsimusi ja raamatute osa Eesti kultuuris, Pärnus kõneles ta kaasageist kultuuritegureist. Keskmine osavõtt loenguist oli 100 ümber. Kohalikud ajalehed refereerisid mitmel korral loengute sisu.

Kaitseväelastele vaimuvalgust.

Aegna saare merekindluse komandantuuri korraldusel esines hariduskonsulent Neeme Ruus 8. jaanuaril Aegna saare loenguga „Raamat kultuuritegurina“, selgitades loengut valguspiltide abil. Loengut oli kuulamas ligi paarsada ajateenijat, ohvitserkond ja allohvitserkond koos perekonnaliikmetega. Kuna saare rahval on ajaviitevahendeid kurnis vähe ja loenguid korraldatakse ka harva, siis oli sedalaadne ettekanne teretulnud vahelduseks. Olgu tähendatud, et Aegna saarel ei ole üldse teisi elanikke peale komandantuuri koosseisu kuuluvate isikute ja nende perekonnaliikmete.

Komandantuuril on umbes 5000 köiteline raamatukogu, kino- ja valguspildiaparaadid. Need kõik võimaldavad saare alalistele elanikele ja ajateenijatele pakkuda mitmekesiselt vaimlist naudingut.

Olendus.

„Arenu“ möödunud aasta viimases numbris on Järvakandi seltside tegevuse ülevaatesse sattunud mõned eksitavad vead, mida lahkesti vabandada palume. Hariduseltsi esimeheks on nimelt E. Reinvaldt (mitte J. Särekõnno), laekahoidjaks hr. Ojamaa. Lellepere osakonna juhtiv tegelane on O. Jõulu. Orkestrijuhth hr. Jaanus on vallasekretäri abi.

Uudisnäidend Vabariigi aastapäevaks.

Käesoleva nädala lõpul ilmub E. Haridusliidu kirjastusel Jaan Riisalo 4-vaat. rahvatükk

VAHTRAMÄE VABASTAJAD.

See näidend on huvitav ja ainult uudne juba sellepolest, et autor siin just maaküsimuse kaudu valgustab meie vabadussõda ja võitlust riikliku iseseisvuse eest. Oli ju maa saamine enamikule meie vabadussõjast osavõtjatele peamine tasu ja kuna eeloleval kevadel pealegi saab täis 15 aastat meie maareformi teostamisest, siis on sellelaadilise teose ilmumine eriti tervitatav. Näidend on kirjutatud hästi lavaliselt, selgelt joonistatud tegelastüüpidega ja väga korrektse, kuid elulise sõnastusega, mis teost laseb edukalt mängida.

Varem ilmunutest soovitame mängimiseks Vabariigi aastapäeval:

Kapral Salu. — B. Kangerman. Näidend 3 pildis. **Kotkamäe kangelased.** — T. Braks. Näid. 2 vaat. **Okupatsioon.** — T. Braks. Näid. 3 vaat. **E. HARIDUSLIIT.**

Toimetus: J. Rummo (peatoimetaja), A. Sibul, A. Särev, E. Vender (vastutav toimetaja). Väljaandja: Eesti Haridusliit. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Uus tänav nr. 2.

F-ma J. Ratasepa trükikoda — Tallinn, Lai 43.